

Lapsi kasvatab meie eluviis

Kumb siis on süüdi, kas see, kes seletusest aru ei saa,
või see, kes halvasti seletab?

Koolipoliitika kütab kirgi, enamasti võtavad meedias sel teemal sõna autoriteedid. Aga teistelgi on lapsi, mitte ainult autoriteetidel. Ja ühegi lapsevanema seisukoht pole ärakuulamiseks kellegi teise omast vähem väärtuslik. Me kõik soovime oma lastele õnne, aga oleme unustanud, kuidas leida selleni tee. Väga tähtsad on lapse ümber mõeldud mõtted juba enne tema sündi. Ja tänaseks oleme valdavalt seisukohal, et väikelast võib hellitada küll. Me lubame end lapsi armastada, aga ... tingimusel, et nad meie tähtsaid asjaajamisi ei segaks. Ja siis hakkabki tants lasteaiast kooli, varahommikust hilisõhtuni, kõigil on kiire ja kellelgi pole kellegi jaoks aega. Vastutust lükatakse kellegi kolmanda (hoidja, lasteaia, kooli) kaela, pidades seda normaalseks. Selline elulaad - olla pidevas võitluses oma olemasolu eest - ei ole normaalne. Suur hulk lapsi jääb sündimata või hoolitsuseta, sest vanematel on nii kiire ... hua poole joosta. Pole aega järele mõelda, mis mille arvelt tegelikult toimib, milline on meie tulevik. Vaja on tekitatud vajaduste nimel võidu joosta. Üks minu tuttav loobus väikeste laste kõrvalt tööle minemast, ehkki raha oli väga vaja. Ta pidas suhet lapsega veelgi tähtsamaks. "Miks ma pean tegema mingit vastumeelset tööd selleks, et tasuda lapsehoidjale, kes teeb seda, mis mulle endale meeldib teha?" küsis ta asja selgitades. "Kas selleks, et veel mingi stress juurde saada? Ma tahan ise oma lapsi kasvatada ja teen kõik selleks, et nad ka kooli ei peaks minema." Me võime nüüd hädakisa tõsta ja hurjutada, kuidas tänapäeval on juba nii tihedad programmid, et ükski lapsevanem ei suuda neid oma lapsele ise õpetada, ja pealegi jääb laps kollektiivis suhtlemisest ilma. Aga kas see, millest laps praegu ilma jääb, ei ole äkki tähtsam? Kui vaatame neid kool-kombinaate, kus suurem osa teadmisi omandamas käib, siis kaalugem, kui palju jääb neil lastel alles lähisuhteid. Aineõpetajad ajavad oma aine järke, närveerivad programmidest kinnipidamise pärast ("kõrgemad" nõudmised ja ettekirjutused!), laps aga inimest enda ees ei näegi. Klassi ees esineb "robot", kes nõuab etteantud fakte, suunates laste mõtted täiskasvanute maailma. Kõigile ja vägisi ühe mõõdupuuga! Väljapääs leitakse alistumises, elamises nagu üleskeeratult. Uskudes, mida öeldakse. Kas inimesed ei hakka varakult põgenemisteid otsima (alkoholi, uimasteid proovima) just sellepärast, et kasvõi hetkekski väljuda sellest puurist, mida nende hinged ei mõista? Kas selline süsteem ei kannu äkki nimetust "vaimne sadism"? Hariduselus käib võidujooks väliselt justkui laste kõrgkooli pääsemise nimel. Aga kuhu me täna jõudnud oleme? Ülikoolidesse tulevate noorte emotsionaalne ja eetilise tase ehmatab õppejõud sõnatuks. Süüd nähakse lastetoe puudumises, koolide orienteerituses faktiteadmistele. Ülikoolis, kus peaksid tekkima kollegiaalsed suhted, alustatakse inimese kasvatamist... Waldorf-koolide jmt kooliprojektide lapsesõbralikum korraldus on meie ühiskonnas kahjuks erandlik. Väärtustada tuleks lapse loomingulisusele suunatud õpetamist ja olukorda, kus üks õpetaja on aastaid oma klassiga

koos. Teadmisi ei peaks toppima väljast sisse, laps avaneb neile ise. Venemaal on hinnatud akadeemik Šetinini metsakool, kus laps töötab kaaslastega suheldes. Šetinini rõhutab, et kunagi ei tohi lapses tekitada mõtet, et ta midagi ei tea. Inimese tunnetus ja teadvus aitab kõigel avaneda, kui tema mõtteid ei asendata võõraste dogmadega... Tarkust, mis pärineb seestpoolt, ei heideta pooltki nii kergesti kõrvale kui teistelt inimestelt tulnud tarkust. Mitte matemaatika (või mis tahes teine aine) ei ole tähtis, vaid selle omandamise protsess: õhus ei tohi olla ärritust ega ülekohtu, tähtis on siirus. Keeles näiteks tuleks erilist tähtsust omistada sõnadele, mis soojendavad tundeid, välja jätta need, mis mõtet kallutavad või halba meenutavad. Iga ülesanne leiab lahenduse, kui on olemas vajadus...

Lootusi annab ka Eestis väljakäidud metsakooli idee viia lapsi rohkem looduse keskele, eemale hingetust tehnokraatiast. Me oleme ju looduse-, mitte tehnikaimed.

*

Kui mu poeg kord tüdinult ohkas, et õpilased on orjad ja õpetajad nagu orjapidajad, meenus mulle ühe teise sõbranna tõdemus: "Ma ei ole kunagi enam nii stressis olnud kui kooliajal. Ma ei suutnud siis teha mingeid valikuid. Alles nüüd märkan, millele oleks rohkem pidanud pühenduma." Ise näen tänaseni hirmuunenägusid kunagisest kooliajast, ehkki olin nõ viieline. Peale seda, kui olin pool eluaega endasse toppinud võõraid mõtteid, olen täpselt sama kaua aega püüdnud neist vabaneda. Väga väsitav!

Koolireformist räägitakse aastakümneid, tänaseni. Süsteem (olgu ta vana või uus), mis tegutseb kogu aeg vanemate ja õpetajate kaudu, paneb mõtlema, mille nimel võitlus tegelikult käib. Oma mõtted tuleb järjestada vastavalt kehtestatud programmidele ning seda, mis sa parasjagu põnevusega kaalud, ei ole üldse ette nähtud... Kas ei toimu kõik selle nimel, et sa ei hakkaks ise liiga palju arutlema? Hulk ettevõtmisigi on ühiskond lihtsalt usaldamatusest käima pannud, et ei juhtuks midagi ootamatut. Sunnitakse uskuma võõraid ideid. Ja konkurents kui selline on tegelikult vaid süsteemi tekitatud. Seda peetakse täiesti ekslikult edasiviivaks jõuks, ja mine tõesta vastupidist (süsteem ei lase). Kes suudab selle kiirrongi ükskord peatada? Me oleme valinud vaba turumajanduse kiire ja pealiskaudse eluviisi. See on ahnusest motiveeritud maailm, kus esmalt kaalutakse saadavat kasu, mitte inimväärikust. Praegune haridussüsteem kinnistab meie elulaadi, põhinedes lapse mälul, mitte võimete arendamisel. Õpitakse fakte ja väljamõeldisi, mis ühiskond on iseenda kohta paika pannud. Kõige tähtsamad mõisted - armastus, teadlikkus, ausus, vastutus - on kaotanud oma esialgse sisu. Sellest on väljapääs olemas, kui iga inimene võtab oma lapse tuleviku ees vastutuse enda peale. Aga selleks peame alustama iseendist. Kahetsema paneb fakt, et meist enamik elab illusoorse, viljatus maailmas, mis ei vii kuhugi. Aga see on juba teine teema.

Anu Pallas

18. veebruar. 2004